

Programi i usluge namijenjeni promicanju knjige i čitanja: Gradska knjižnica Marka Marulića Split

Katarina Krolo Žužul, mag. bibl.

Gradska knjižnica Marka Marulića Split

kkrolo@gkmm.hr

Sažetak

U današnjem globalnom informacijskom društvu narodne knjižnice se svakodnevno suočavaju s nizom izazova. Nove tehnologije i novi načini komunikacije stalno mijenjaju navike čitatelja u slobodnom vremenu, pa se knjižničari uvijek iznova trude motivirati korisnike na čitanje i dolazak u knjižnicu te pronalaze nove načine kako povećati interes građana.

U radu ćemo izložiti programe i usluge Gradske knjižnice Marka Marulića Split koje su privukle i privlače čitatelje, načine na koje smo korisnicima olakšali korištenje i snalaženje u knjižnici te knjižnicu prilagodili njihovim potrebama. Promičemo knjigu i čitanje kroz sve djelatnosti kako bismo korisnicima dali priliku da u svojoj knjižnici nauče nešto novo ili ugodno provedu i ispune dio svog slobodnog vremena.

Ključne riječi: Gradska knjižnica Marka Marulića, čitanje, slobodno vrijeme, programi, usluge, sadržaji.

Uvod

Gradska knjižnica Marka Marulića (GKMM) u Splitu danas je suvremeno organizirana mreža narodnih knjižnica. No, nije oduvijek bilo tako. Nedostatak adekvatnog prostora bila je naša glavna boljka. Međutim, otvaranjem nove Središnjice 2008. godine, ali i prethodnim proširivanjem mreže knjižnica, stvoreni su preduvjeti za uspješno obavljanje suvremene knjižničarske djelatnosti. Nova “zgrada” pružila je cijeli niz pogodnosti – ne samo da su multifunkcionalni prostori unutar zgrade stvorili mogućnost održavanja različitih programa i sadržaja, nego i njen oblik, veličina i prepoznatljivost nerijetko privlači ljude koji, na prvi pogled, nemaju izravnu vezu s onim uslugama koje knjižnica pruža.

Knjižnica kao mjesto boravka i susreta osobito je važna djeci, mladima i starijim korisnicima, koji dolaze u knjižnicu svakodnevno ili nekoliko puta tjedno i u njoj provode značajan dio svog slobodnog vremena, bilo zbog sudjelovanja u različitim radionicama, tečajevima, predavanjima, tribinama (različite dobne skupine), korištenja interneta i različitih društvenih mreža (mladi), bilo zbog čitanja dnevnog i tjednog

tiska (stariji).

Želeći ostati vjerni zacrtanoj orijentaciji prema korisnicima, te imati zadovoljnog korisnika koji će se dugoročno zadržati u našoj ustanovi, ali i privući one koji nikada nisu bili niti su planirali biti korisnici naših usluga, ponudili smo im niz praktičnih programa, ostvarivih u financijski ograničavajućim uvjetima naše stvarnosti.

U protekloj smo godini u GKMM organizirali 1.400 programa za javnost na kojima se okupilo preko 26.000 posjetitelja. Središnju knjižnicu tijekom dana posjeti oko 1.400 sugrađana.

Navest ćemo tek neke novije, zanimljivije programe i sadržaje koji se odvijaju i nastaju u našoj knjižnici i koji imaju za cilj potaknuti građane svih dobnih skupina na korištenje knjige i knjižnice, na potrebu za stalnim obrazovanjem i informiranjem, kao i kreativnim istraživanjem.

Opće je poznato da knjižnice danas više ne nude isključivo usluge posudbe knjiga nego postaju *središte zajednice* nudeći raznovrsne sadržaje. Knjižnica tako postaje mjesto na kojem se građani okupljaju, informiraju, obrazuju, usavršavaju te druže u slobodno vrijeme.

Programi i usluge namijenjeni djeci

Sve počinje na *Odjelu za djecu i mlade*. Osim uobičajene knjižnične ponude, tj. redovitih programa (kao što su: *Likovna i literarna radionica, Eko radionica, Pričaonica i igraonica za bebe i predškolce, Računalna radionica, Dramsko-radijska radionica, Društvene igre, Knjiga, Internet mikrofona i ja, Male škole engleskog jezika, talijanskog jezika, mandoline i vezenja*) koji se odvijaju tijekom cijele godine, u knjižnici djeci nudimo i dodatne sadržaje odnosno različite tematske programe koji potiču djecu, ali i njihove roditelje da provode svoje slobodno vrijeme u knjižnici.

Zima u knjižnici / Ljeto u knjižnici

Tijekom školskih praznika već tradicionalno, tri godine za redom, organiziramo programe prilagođene školskim praznicima. Radi se o cijelom nizu programa (radionice, igraonice i pričaonice) u kojima djeca i mladi (u nekima zajedno s roditeljima) provode svoje slobodno vrijeme (vrijeme školskih praznika) u knjižnici, kreativno i u društvu, i kojima se, posredno i neposredno potiče potreba za knjigom i čitanjem. Dječji knjižničari uz pomoć volontera trude se svakom djetetu ponuditi nešto zanimljivo i poučno kao što su:

kombinirana literarna i likovna igraonica *“Pričajmo, čitajmo, igrajmo se”* (za djecu do 13.god.);

Klub mladih knjižničara “U redu je!” za tinejdžere i srednjoškolce koji zajedno s knjižničarima *Odjela za djecu i mlade* izrađuju bilten preporučenih naslova;

Klub čitatelja 14+ (tinejdžerski klub) - čitanje francuskih autora, multimedijalna pr-

ezentacija autora i njihovih knjiga.

Slikovnica mojeg djetinjstva

Od građana i suradnika diljem Hrvatske smo prikupljali njihove slikovnice koje su im obilježile djetinjstvo. Od prikupljenih slikovnica i priča vezanih uz njih, napravili smo izložbu, a jednoga dana planiramo prikupiti zbirku istih i osnovati muzej kojim želimo otrgnuti zaboravu sve te lijepe priče i slikovnice koje su ostavile velik trag u svima nama. Temelji budućeg multidisciplinarnog centra za izučavanje važnosti čitanja u najranijoj dobi su postavljeni i vjerujemo da će ispuniti očekivanja. Također, želja nam je da te slikovnice jednom prikupljene i sačuvane, kao vrijedan i nemjerljiv znamen naše kulturne baštine, i dalje nadahnjuju nove naraštaje, te da svi zajedno njegujemo slikovnicu kao medij koji nema vijek trajanja.

Tombola i čitanje s poznatim Splićanima

Staru splitsku igru *tombolu* smo također iskoristili za približavanje knjige i čitanja djeci. Pozvali smo zanimljive goste (Mladen Badovinac iz popularne splitske grupe TBF, alpinist Stipe Božić, glumica Nives Ivanković) koji su igrali tombolu s djecom. Igra je za nagradu imala knjigu, a gosti su evocirali svoja sjećanja na odlaske u knjižnicu i čitanje knjiga tijekom svog djetinjstva. Osim tombole, još smo u nekoliko navrata organizirali događanja u kojima su i druge poznate osobe iz života grada čitale i družile se s djecom (Blanka Vlašić, Milorad Bibić, Jakša Fiamengo).

Bajkaonica

Iz mnoštva događanja i programa za djecu ističemo još i *Bajkaonicu*. Svakog drugog četvrtka u mjesecu glumica splitskog HNK Andrijana Vicković priča bajke djeci. Radionica je potakla i kod roditelja veću potrebu za čitanje bajki djeci.

Suradnja s TBF-om

Osobito se ponosimo suradnjom sa splitskom glazbenom grupom **TBF**. Poznati glazbenici, inače naši korisnici i prijatelji knjižnice, posvetili su nam jednu svoju pjesmu – *Rižoto s plodovima knjiga*, koja je na sugestiju velikog broja korisnika, postala i „himnom“ Knjižnice. Do danas, spot za pjesmu je pregledan na YouTube-u više od 18.000 puta. Pjesma potiče djecu da čitaju što više knjiga i ukazuje na ljepotu čitanja. Suradnja s TBF-om je izazvala oduševljenje i struke i šire javnosti.

Programi i usluge namijenjeni odraslim korisnicima

Odraslim korisnicima također nudimo cijeli niz programa koji mogu kvalitetno ispuniti njihovo slobodno vrijeme. Ovdje ćemo izdvojiti programe koji su bili osobito

uspješni.

Putopisna tribina „Tamo, tamo da putujem“

Putopisnom tribinom „Tamo, tamo da putujem“ predstavljamo autore i knjige posvećene putovanju i kulturi putovanja. Prezentacije su popraćene atraktivnim fotografijama s putovanja i razgovorima s putopiscima. Svoja iskustva s putovanja iznijeli su brojni hrvatski putopisci kao što su Jasen Boko, Hrvoje Šalković, Stipe Božić i drugi. Broj mjesta u velikoj multimedijalnoj dvorani u kojoj se održava tribina gotovo uvijek bude nedostatan s obzirom na interes korisnika.

Dani kultura u knjižnici

Veliki interes korisnika vlada i prilikom održavanja *dana različitih kultura* u knjižnici kao što su njemačka, talijanska, francuska, indijska, kineska, itd. Tada organiziramo različite radionice, tribine i predstavljanja knjiga vezana uz te kulture. Tijekom tih dana gotovo se u pravilu poveća posudba naslova autora koji su književni predstavnici tih kultura ili naslova koji opisuju te kulture.

Izdavačka djelatnost

Najveću pažnju građana, osobito starijih Splićana, privlači predstavljanje knjiga zavičajne tematike, naročito onih koji evociraju uspomene na njihovo djetinjstvo i stari Split. Stoga smo i našu izdavačku djelatnost i projekte digitalizacije usmjerili u tom pravcu.

Izdavačka djelatnost također je jedan od novih programa koje smo razvili zahvaljujući novoj tehnologiji i koje provodimo u novim uvjetima. Prošle godine objavili smo dva naslova (Život Marka Marulića Splićanina Duška Kečkemeta i Smij i suze starega Splita Ivana Kovačića), nekoliko biltena, kataloga, a nova izdanja su u pripremi. Posebni naglasak u izdavaštvu stavljamo na originalnim, neobjavljenim tekstovima poznatih zavičajnih pisaca čija smo djela većinom prikupili donacijama njih samih ili njihovih obitelji i koja se čuvaju u knjižnici, odnosno u našoj zavičajnoj zbirci.

Digitalizacija grade iz zavičajne zbirke Spalatine

Imajući u vidu važnu *ulogu knjižnica u procesu komunikacije digitalne kulturne baštine i korisnika*, koja se sastoji u *kvalitetnom odabiru, izradi digitalnih reprodukcija, organizaciji njihove obrade, pohrane, dugoročne zaštite i pristupa te poticanju korištenja radi razumijevanja kulturno-povijesne baštine i proizvodnje novog znanja*⁴⁹, Gradska knjižnica Marka Marulića

49 Klarin, Sofija. Pristup digitalnoj baštini [citirano 2011-04-30] Dostupno na: <http://edupoint.carnet.hr/casopis/31/clanci/2.html>

pokrenula je 2009. godine projekt⁵⁰ digitalizacije zavičajne zbirke *Spalatine*. Digitalizirane naslove naši korisnici su vrlo dobro prihvatili. Analizom statističkih podataka o korištenju papirnih izvornika te usporedbom s podacima o korištenju daljinski dostupnih digitalnih preslika, vidljiv je veliki porast broja korisnika digitalizirane građe u odnosu na broj korisnika izvornika. Posjećenost je 10 puta veća nego onih u papirnatom obliku. Dok se, prema podacima zavičajne zbirke, mjesečno zabilježi prosječno 300 korisnika papirne građe, mjesečni je prosjek za udaljeni pristup digitalnim preslikama iste građe preko 1.000 korisnika. Pritom treba imati na umu da se spomenuti broj od 300 korisnika odnosi na cijelu zbirku koju čini oko 5.000 jedinica građe. S druge strane, podatak o 1.000 mrežnih korisnika mjesečno odnosi se na samo 13 do sada digitaliziranih naslova. Također, od početka projekta digitalizacije 2009. godine zabilježeno je ukupno oko 22.000 mrežnih korisnika sa preko 260.000 pojedinačnih „prelistavanja“ (okretanje jedne stranice).

Približavanje građe korisniku i individualizirani pristup

Dugo smo razmišljali kako korisnicima olakšati snalaženje i samostalno pronalaženje određenih naslova, smatrajući kako smještaj građe po strogim UDK pravilima ima svoje manjkavosti. Tako smo dio fonda rasporedili u **tematske otoke** ili **cjelovite sadržajne grupe** vodeći se kriterijem aktualnosti tema ili potražnjom korisnika (*duhovna literatura, vi i vaše dijete, knjige za samopomoć, zdravlje i ljepota, nešto lagano, krimići, fantastika*, itd.). Tematske otoke redovito mijenjamo, nadopunjujemo i prilagođavamo novim potrebama i interesima naših korisnika. Različite funkcionalne i sadržajne cjeline vrlo dobro su prihvaćene i na *Odjelu za djecu i mlade* – kojim se ne služe samo djeca i mladi korisnici, već i svi oni koje mladi zanimaju i koji se njima bave (literatura za roditelje i učitelje, ovisnosti, teen, itd.) Svi imaju svoj kutak - *bebe, predškolci, školarci, tinejdžeri, roditelji, pedagozi, nastavnici*. Pritom smo osobito vodili računa o kvalitetnoj **signalizaciji**, pa su police pune vinjeta, slika i sl.

Djelatnici knjižnice stalno prate potrebe korisnika i njihove čitateljske navike istovremeno usvajajući sugestije struke u svrhu unaprjeđenja usluga. Kvaliteta knjižnice danas leži u *individualnom pristupu* korisniku i omogućavanju brze dostupnosti bilo koje vrste informacije. Stoga nastojimo većinu informacija korisniku pružiti odmah, pa čak i za zahtjevnije upite kako ne bi morao dolaziti sljedeći dan. Pratimo trendove u knjižničarstvu i nastojimo biti *knjižnica bez zidova*, tj. uputiti i educirati korisnike o dostupnosti kvalitetnih digitalnih izvora informacija. Raskorak između knjižničkog fonda te želja i potreba korisnika uspješno premošćujemo dobro organiziranom *međuknjižničnom posudbom*. To nam s jedne strane olakšava poslovanje jer ne moramo, u ovim vremenima oskudnih financijskih mogućnosti, nabavljati nerijetko vrlo

50 Projekt financijski potpomaže Ministarstvo kulture RH u sklopu nacionalnog projekta digitalizacije arhivske, knjižnične i muzejske građe „Hrvatska baština“.

skupu literaturu, a s druge strane, korisnici su zadovoljni jer su dobili informaciju i uslugu koju su tražili.

Promotivne aktivnosti

Osobito se trudimo oko promidžbe svojih usluga i programa koje kreiramo i planiramo u skladu s potrebama korisnika. Kako bismo realizirali brojne programe te omogućili njihovo kontinuirano odvijanje uz medijsku promociju, otvorili smo i novo radno mjesto *voditelja programa za korisnike* čiji je zadatak osmišljavanje programa, te komunikacija s medijima. Veliku važnost pridajemo komunikaciji s lokalnim televizijama, radiom i novinama tako da korisnici doista mogu iz različitih izvora dobiti informacije o događanjima i ponudi knjižnice. Naši djelatnici vrlo često gostuju na lokalnim radio i TV-postajama, najavljujući knjižnične programe i događanja dok dnevnom listu *Slobodna Dalmacija* redovito šaljemo top liste najčitanijih naslova.

Što se tiče web stranica knjižnice, osim sada već standardnih sadržaja većine knjižnica (kao što su bilteni prinova, top liste čitanosti naslova, preporuke knjiga i sl.), mi nudimo nešto drugačiju preporuku naslova. Osmislili smo rubriku pod nazivom **Pomalo neobične knjige** kojom korisnicima nastojimo približiti kvalitetne i zanimljive naslove koji su među čitateljskom publikom neopravdano zanemareni, nisu dovoljno poznati ili nisu dobili reklamu kakvu zaslužuju, pa se većina korisnika, bez dodatnog upućivanja ili preporuke knjižničara, te naslove rijetko sjeti tražiti ili uopće ne zna za njih.

Neizostavan je i Facebook profil knjižnice koji nam olakšava promociju svega što ima veze s GKMM – om, a idealan je za brzo i kratko obavještanje. Korisnicima se izravno serviraju svježije obavijesti i ne moraju ih tražiti na knjižničnoj stranici. Koristeći prednosti Facebooka, pokazali smo svoju otvorenost prema novim načinima komunikacije i usmjerenost prema korisnicima, osobito prema mlađim naraštajima. Trenutačno imamo više od 1000 Facebook prijatelja i nekoliko stotina onih kojima se samo “svidi” naš profil.

Suradnja s udrugama i volonterima

Velik broj radionica i događanja, a pojedine se održavaju u isto vrijeme, ne bi bilo moguće organizirati bez pomoći vanjskih suradnika i volontera. Stoga, u izmijenjenim uvjetima u kojima GKMM danas djeluje, vrlo često svoje usluge pružaju volonteri i na taj način populariziraju svoju djelatnost, profesionalnu praksu, upotpunjavaju neki svoj interes, prenose ga drugima te korisno i ugodno provode vrijeme. Od ovakvog načina suradnje sve tri zainteresirane strane imaju korist - knjižnica upotpunjava ponudu, korisnicima je usluga besplatna i ne zahtijeva suvišne administrativne obveze, a volonteri kroz knjižnicu populariziraju svoj rad ili svoju profesionalnu praksu.

Zaključak

Nadamo se da je GKMM u hrvatskom narodnom knjižničarstvu u stručnom smislu postavila nove uporišne točke. U skladu s našom vizijom, gradimo prepoznatljivu osobnost najveće javne knjižnice u županiji njegujući odnos povjerenja korisnika u postojanost i vrijednost informacijskih izvora, usluga i službi te podupiremo ozračje uspješnosti i djelotvornosti. Orijentacija prema korisniku te dobra i raznolika suradnja s lokalnom zajednicom uvijek je dobitna kombinacija u knjižničarskoj struci. U okviru svojih mogućnosti, GKMM nastoji odgovoriti na potrebe korisnika u složenom društvenom kontekstu kad pažnju sve više odvlače drugi mediji i nove tehnologije koje nužno mijenjaju i načine čitanja.

Ne želeći ni u jednom segmentu djelovanja imitirati „profesionalce“ ili se takmičiti s poslovnim sektorom niti želeći djelovati poput knjižare i li videoteke, nastojali smo dati mogućnost svim građanima da u knjižnici ugodno provedu dio svog slobodnog vremena. Novi fleksibilni prostori, obogaćena knjižnična mreža, novi sadržaji omogućili su da GKMM ima sve značajniju ulogu u svojoj lokalnoj zajednici i sve uspješnije ispunjava svoju ulogu.

Iako je adekvatan prostor bio bitan preduvjet za uspješno obavljanje suvremene knjižničarske djelatnosti, sadržaj je u konačnici ipak važniji od ambalaže. Stoga smo se potrudili osmisлити zanimljive programe koji privlače korisnike u knjižnicu, pa je zanimanje za knjižnicu sve veće i veće.

Sve naše aktivnosti, svi sadržaji koje smo usmjeravali prema korisniku nesumnjivo su pomogli da se stvori svijest o potrebi ulaganja u knjižnice s ciljem imanja zadovoljnih, obrazovanih i dobro informiranih korisnika/graćana. Ne zaboravimo da je u vremenima krize potrebno osmišljavati metode koje su dovoljno učinkovite, a ne zahtijevaju velika materijalna ulaganja kako u fond tako i u opremu, kao i u ponudu sadržaja.

Izvori i literatura

IFLA -in/UNESCO-ov Manifest za narodne knjižnice, 1994.

Klarin, Sofija. Pristup digitalnoj baštini [citirano 2011-04-30] URL: <http://edupoint.carnet.hr/casopis/31/clanci/2.html>

Malnar, Aleksandra, ur. Upute za poslovanje narodnih knjižnica. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba , 1996.

Narodna knjižnica : IFLA-ine i UNESCO-ove smjernice za razvoj službi i usluga. Priredila radna skupina Sekcije za narodne knjižnice na čelu s Philipom Gillom. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo , 2003.

Pecotić, Elli, ur. Desetljeće GKMM Split : 1998-2008. Split : Gradska knjižnica Marka Marulića, 2009

Pecotić, Elli. GKMM – Knjižnica za ljude 21. stoljeća. // Knjižnica kao javni prostor: izlaganje na skupu / 9. okrugli stol o slobodnom pristupu informacijama. Zagreb, 10. prosinca 2009.

Tomašević, Nives i Kovač, Miha. Knjiga, tranzicija, iluzija. Zagreb : Naklada Ljevak, 2009.